

RECENZE A ANOTACE

Peter Šamko: Trestný čin podvodu – Komentár s judikatúrou

IURA EDITION, Bratislava 2012, 312 strán.

Vladimír Gajdičiar*

Súčasná trestnoprávna aplikačná prax je v čoraz väčšej miere konfrontovaná s rôznymi typmi vysoko sofistikovaných podvodných konaní. V dôsledku uvedeného možno trestný čin podvodu považovať za jeden z najčastejšie páchaných trestných činov, ktoré orgány činné v trestnom konaní a súdy, pri svojej rozhodovacej činnosti posudzujú. Jedným z nástrojov, ako úspešne čeliť takejto forme kriminality, je dôrazne poznať nielen jednotlivé zložky základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu, ale predovšetkým aktuálne trendy, ktoré sa pri ich výklade v rozhodovacej činnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdov, začínajú v nemalej miere využívať. Komplexné a jedinečné spracovanie rozsiahleho komentára skutkovej podstaty trestného činu podvodu spolu s príslušnou judikatúrou, reflektujúc pritom aktuálne trendy posudzovania jednotlivých zložiek tejto skutkovej podstaty, možno v rámci obdobne tematicky zameraných výkladových publikácií, považovať za ojedinelé.

Koncom roka 2012 vyšla v nakladateľstve IURA EDITION v Bratislave vedecká monografia, pod názvom „Trestný čin podvodu – Komentár s judikatúrou“, ktorej autorom je JUDr. Peter Šamko, sudca a podpredseda Okresného súdu v Pezinku. Autor sa v monografii venuje podrobnému rozboru jednotlivých znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 221 ods. 1 zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „TZ“), ktorý opiera o svoje vlastné poznatky z rozhodovacej činnosti súdov a prokuratúry a ktoré nadobudol vo svojej pôvodnej funkcii prokurátora, či neskôr sudcu.

Predkladaná publikácia vychádza z bohatého zoznamu domácej i zahraničnej odbornej literatúry a okrem zrozumiteľného, aj keď mnohokrát argumentačne zložitého výkladu jednotlivých znakov skutkovej podstaty trestného činu podvodu, obsahuje aj relevantné odkazy na 233 súdnych rozhodnutí či stanovísk a na 11 zásadných rozhodnutí prokuratúry. Jednotlivé rozhodnutia čerpá autor nielen z oficiálne zverejnenej judikatúry

najvyšších súdov, ale aj z ich rozhodovacej činnosti, pričom svoj komentár vhodným spôsobom dopĺňa aj o rozhodnutia súdov nižšej inštancie. Autor zároveň umožňuje čitateľovi nazrieť do stále aktuálnej i keď staršej predmníchovskej judikatúry či judikatúry po-vojnovej. Rovnako treba uviesť, že autor posudzuje trestný čin podvodu v priamom kontexte s inými, takmer 40-timi skutkovými podstatami ďalších trestných činov, ktoré v záverečnej registrovej časti publikácie prehľadne, vo vzájomných súvislostiach, zosumarizoval. Celá monografia je spracovaná na vysokej odbornej úrovni, jazyk autora je veľmi zrozumiteľný, výklad jednotlivých kapitol je podaný efektívne a prakticky. Komentované znenie jednotlivých znakov skutkovej podstaty odráža svoj rámec v konkrétnych rozhodnutiach orgánov činných v trestnom konaní a súdov.

Autor v komentári vhodne formuluje nielen základné právne vety aplikovaného rozhodnutia či judikátu, ale tam kde je to nevyhnutné, popisuje aj samotný skutkový stav konkrétnej trestnej veci a uvádza podstatnú časť odôvodnenia rozhodnutia, z ktorého predmetné rozhodnutie, pri formulovaní právnych viet vychádzalo. Spracovaná judikatúra je prezentovaná formou komentára, pričom autor na mnohých miestach vyslovuje vlastný názor, poukazuje na niektoré odchýlenia rozhodnutí prokuratúry od konštantnej judikatúry súdov, rovnako tak na tie rozhodnutia súdov, ktoré vzbudzujú oprávnené pochybnosti. Svoju kritiku autor stavia na základoch silnej odbornej a argumentačnej schopnosti, mnohokrát podopretej odbornou literatúrou, čo pre čitateľa vyznieva vierohodne.

Autor vedeckú monografiu systematicky rozdelil do deviatich, na seba nadväzujúcich kapitol, z ktorých prvých päť kapitol je ďalej vnútorne členených do samostatných obsahovo ucelených častí.

V jednotlivých kapitolách sa autor postupne venuje stručnému historickému exkurzu a súčasnej právnej úprave znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu, objektívnej stránke trestného činu podvodu, príčinnému vzťahu medzi konaním a následkom, následku trestného činu podvodu, subjektívnej stránke trestného činu podvodu, subjektu trestného činu pod-

* Mgr. Ing. Vladimír Gajdičiar, Katedra trestného práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

vodu a jeho vývojovým štádiám, objektu trestného činu podvodu, kvalifikovanej skutkovej podstate trestného činu podvodu a jeho pokračovaniu, ako i vzťahu tohto trestného činu k iným trestným činom.

Prvá kapitola pojednáva o historických súvislostiach a je prienikom historického exkurzu právnej úpravy trestného činu podvodu, v rámci ktorého autor stručne popisuje jednotlivé trestnoprávne úpravy na území bývalej Československej republiky, cez obdobie právneho dualizmu až po súčasnú právnu úpravu. V tejto časti autor ponúka na porovnanie vývoj právnej úpravy znenia skutkovej podstaty trestného činu podvodu tak, ako bola v tom ktorom historickom období ustanovená.

Druhá kapitola je zameraná na komplexné spracovanie objektívnej stránky trestného činu podvodu. Túto kapitolu autor systematicky rozdelil na šesť podkapitol. Úvodom upriamuje pozornosť na základné kritéria trestnoprávneho konania a nevyhnutnosť, aby prejav vôle naplňal znaky skutkovej podstaty konkrétneho trestného činu. Na podklade viacerých rozhodnutí postupne vysvetľuje pojmy „omyl“, „uviedenie iného do omylu“ a „využitie omylu iného“ s tým, že zdôrazňuje, že omyl na strane myliaceho musí byť vždy nevedomý, musí mať určitú „kvalitu“ a musí byť vedený zrejším majetkovým účelom. Záver tejto časti venuje nespôsobilosti niektorých fyzických osôb byť uvedených do omylu, ako i faktu, že do omylu možno uviesť len ľudskú bytosť, čo dokladá zaujímavým zjednocujúcim stanoviskom Najvyššieho súdu Českej republiky, nad ktorého právnymi závermi polemizuje. V ďalšej časti autor zmieňuje konanie právnickej osoby v omyle, kde spomína mnohé príklady z praxe (uvádzanie do omylu zamestnancom; osobami, ktoré stoja mimo jej štruktúry; konanie viacerých členov štatutárnych orgánov v jej mene). Následne objasňuje, čo je z trestnoprocesného hľadiska možné považovať za majetkovú dispozíciu a čo nie. Nosnou časťou tejto kapitoly sú typické príklady podvodného konania, pri ktorých sa autor zamerá najmä na podvodné konania v záväzkovo-právnych vzťahoch, leasingové podvody, podvodné konania v súvislosti so zmluvami o dielo, s faktoringovými zmluvami, s nehnuteľnosťami, ako aj na iné príklady z praxe. Záverom kapitoly autor konštatuje, že súd je subjekt, ktorý nie je možné uviesť do omylu a preto vydanie rozhodnutia súdu, nie je možné považovať za vykonanie majetkovej dispozície v omyle.

Tretia kapitola ponúka bližší pohľad na príčinný vzťah medzi konaním a následkom. V samotnom úvode je priestor venovaný teoretickým východiskám a vymedzeniam príčinného vzťahu, ako i obmedzeniam uplatňujúcim konkrétne zásady. Ďalej sa autor zaoberá osobitými východiskami príčinného vzťahu pri trestnom čine podvodu, kde sumarizuje základné právne vety vybratých judikátov, týkajúcich sa aspektov príčinnej súvislosti medzi konaním a následkom. Rovnako analyzuje rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky, ktoré sa odkláňa od tradičného počtu štyroch

zainteresovaných osôb pri trestnom čine podvodu a podľa ktorého môže byť týchto osôb až päť. Samostatná časť kapitoly je venovaná odchyleniam sa od ustálenej judikatúry a teórie pri vymedzení príčinného vzťahu pri trestnom čine podvodu, v ktorej autor upozorňuje na skutočnosť, že súčasná právna úprava abstrahuje od definície príčinného vzťahu, čo prirodzene umožňuje aj isté odlišné právne závery. Na podklade rozsiahlej judikatúry prevažne českých súdov, autor vhodným spôsobom spracoval isté novodobé tendencie a aktuálne trendy, využívané pri výklade trestného činu podvodu. Možno tu zaradiť dodržiavanie obvyklej miery opatrnosti osoby, ktorá je uvádzaná do omylu, alebo ktorej omyl chce páchatel' využiť, prípustné riziko v komerčnej sfére, princíp *ultima ratio* a rovnako zásadu subsidiarity trestného práva. Celá kapitola je zakončená pohľadom na uplatňovanie princípu *ultima ratio* a zásady subsidiarity trestnoprávnej represie v právnych podmienkach Slovenskej republiky.

Štvrtá kapitola podáva rozsiahly komentár k následku trestného činu podvodu, ktorý je zosumarizovaný v štyroch podkapitolách – majetok, cudzí majetok, škoda a obohatenie. V podkapitole týkajúcej sa majetku, autor poukazuje na rozdiel medzi pojmi majetok a vec, definuje hromadné veci či nehmotné informácie a vyčerpávajúcim spôsobom vysvetľuje posudzovanie právnych kvalifikácií peňazí, ktoré nemajú materializovanú podobu. Pri výklade o cudzom majetku je pozornosť venovaná osobitým prípadom bezpodielového spoluvlastníctva manželov, podielového spoluvlastníctva a v neposlednom rade aj majetku právnickej osoby. Pokiaľ ide o škodu, autor svoj výklad sústreďuje na skutočnú škodu a ušlý zisk, pričom neopomína zdôrazniť, že ani skutočný predaj majetku „pod cenu“ nemusí automaticky znamenať spáchanie trestného činu, čo následne demonštruje na niekoľkých praktických príkladoch. Pozornosť v tejto časti komentára je predovšetkým zameraná na okamih dokonania trestného činu, ktorý je podstatným pri určovaní výšky škody, ako i samotným kritériám určovania výšky škody. V poslednej štvrtej podkapitole tejto časti popisuje autor, za pomoci aktuálnej judikatúry, zásadné právne názory týkajúce sa neoprávneného obohatenia.

Piata kapitola monografie zameriava pozornosť na subjektívnu stránku trestného činu podvodu a táto obsahuje celý rad súdnych rozhodnutí, na ktorých autor demonštruje kľúčové preukázanie úmyslu páchatel'a, ako i nevyhnutnosť zavinenia následku z pohľadu naplnenia trestnej zodpovednosti. Táto kapitola sa rovnako zaoberá bezvýznamnosťou motívu páchatel'a trestného činu podvodu, ako i nevyhnutnosťou spôsobenia škody na cudzom majetku pri jeho úmyselnom konaní, ktoré predchádza vykonaniu majetkovej dispozície, napríklad pri zmluvách o pôžičke či leasingových zmluvách. Využitím bohatej judikatúry najmä českých súdov, autor poukazuje na prípady zabez-

pečenia podvodne vylákaných finančných prostriedkov niektorým zo zabezpečovacích inštitútov.

Šiesta kapitola komentára pojednáva o subjekte trestného činu podvodu. S odkazom na viaceré súdne rozhodnutia, je v tejto súvislosti značná pozornosť autora zameraná najmä na spolupáchateľstvo a účastníctvo. V spojitosti s prevažne úverovými podvodmi autor nezabúda na nepriame páchatel'stvo, ktoré nedefinuje žiadne ustanovenie Trestného zákona a stručný priestor venuje aj vývojovým štádiám trestného činu podvodu, zásade individuálnej zodpovednosti fyzickej osoby, či nepravej trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Siedma kapitola stručne pojednáva o objekte trestného činu podvodu, ktorý autor rozdeľuje na skupinový a individuálny. Taktiež zdôrazňuje potrebu odlíšenia objektu trestného činu od hmotného predmetu útoku, ktorý následne vymedzuje s tým, že z pohľadu posudzovania totožnosti skutku, neopomína zvýrazniť aj jeho procesný význam.

Ôsma kapitola popisuje znaky kvalifikovaných skutkových podstát trestného činu podvodu, obzvlášť so zameraním na závažnejší spôsob konania, pričom v prípade páchania trestného činu podvodu po dlhší čas a na viacerých osobách, autor upozorňuje na najčastejšie výkladové problémy praxe. Rovnako je v tejto časti komentára poskytnutý priestor problematike pokračovania v trestnom čine podvodu, pri výklade ktorého autor nezabúda zdôrazniť základnú zásadu trestného konania *ne bis in idem*.

Deviata kapitola uzatvára vedeckú monografiu popisom vzťahov trestného činu podvodu k iným trestným činom. Úvodom tejto časti autor spomína osobitné druhy podvodných konaní, ktoré sú k trestnému činu podvodu v pomere špeciality a teda majú pred týmto trestným činom prednosť. Na podklade konkrétnej judikatúry špecifikuje jednotlivé trestné činy, pri ktorých

je jednočinný súbeh s trestným činom podvodu vylúčený, ako i tie, pri ktorých sa takýto jednočinný súbeh pripúšťa.

Pokiaľ ide o samotný text paragrafového znenia ktoréhokoľvek zákona či právneho predpisu, tento v predkladanej monografii v ucelenej podobe nenájdem, čo umocňuje hodnotový prínos monografie pre čitateľa. Ak je text Trestného zákona v publikácii citovaný, tak výhradne sporadicky, čo odráža autorov názor v tom, že predmetom právnického štúdia a vzdelania je zákon, pričom učebnica, príručka alebo komentár či judikatúra, majú len uľahčiť a prehĺbiť poznanie tohto zákona.

Ako uvádza sám autor, cieľom tejto vedeckej publikácie je poskytnúť čo možno najpodrobnejší rozbor najmä znakov základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu s tradičným rozdelením na objekt, objektívnu stránku, subjekt a subjektívnu stránku, a to za použitia rozhodovacej činnosti súdov, ale aj prokuratúry. Po prečítaní predmetného komentára čitateľ dozaista nadobudne pocit, že sa tento cieľ podarilo autorovi v plnej miere dostatočne vhodným spôsobom dosiahnuť.

Recenzovaná vedecká monografia sudcu Šamka je obsahovo, ako i metodicky spracovaná na vysokej odbornej úrovni s jednoznačnou znalosťou skúmanej problematiky, ktorá môže čitateľovi výraznou mierou prispieť k prehĺbeniu a rozšíreniu vlastných poznatkov o aplikačných problémoch a úskaliach posudzovania podvodného konania v aplikačnej praxi. Vzhľadom na uvedené, ako aj na skutočnosť, že sa obsahovo jedná o jedinú odbornú publikáciu svojho druhu z danej oblasti, možno recenzovanú monografiu odporučiť nielen právnym teoretikom, či záujemcom o trestné právo, ale predovšetkým sudcom, orgánom činným v trestnom konaní a advokátom.